

ТРАДИЦІЙНА СЕМАНТИКА КОЛЬОРІВ ТА ЇЇ ТВОРЧА МОДИФІКАЦІЯ В ПОВІСТІ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА *КЛИМКО*

ОЛЕНА ТУРЧАК

Університет ім. Альфреда Нобеля, Дніпро – Україна
olena.turchak@duan.edu.ua; <https://orcid.org/0009-0004-5281-3174>

TRADYCYJNA SEMANTYKA BARW ORAZ JEJ MODYFIKACJA ARTYSTYCZNA W POWIEŚCI HRYHORA TIUTIUNNYKA *KLIMKO*

OŁENA TURCZAK

Uniwersytet im. Alfreda Nobla, Dnipro – Ukraina

STRESZCZENIE. W artykule przedstawiono ogólny opis semantyki barw z elementami treści symbolicznych na przykładach dzieł artystycznych. Pod tym względem poddano badaniu powieść Hryhora Tiutiunnyka *Klimko*. Badania lingwistyczne są uwarunkowane brakiem dokładnego opracowania poświęconego osobliwościom użycia leksemów barwnych w utworach Hryhora Tiutiunnyka. W artykule przeprowadzona zostaje ilościowa i jakościowa analiza kolorów w powieści Hryhora Tiutiunnyka *Klimko*. W szczególności ustala się, że barwy są reprezentowane przez różne części mowy: przymiotniki, czasowniki i formy czasownikowe, przysłówki i rzeczowniki. Wśród nazw kolorów najczęściej występują przymiotniki, rzadziej używane są czasowniki i formy czasownikowe, występują pojedyncze przypadki użycia przysłówków i rzeczowników w odniesieniu do koloru. Szczególną uwagę zwrócono na cechy semantyczne złożonych leksemów oznaczających barwy oraz na stylistyczne ich aspekty w powieści *Klimko*. Ustalono, że leksemy barwne służą do przekazania elementów światopoglądu autora, sądów, poglądów i uczuć bohaterów Hryhora Tiutiunnyka. Artykuł powstał na podstawie badań językoznawczych i kulturoznawczych.

Słowa kluczowe: barwa, semantyka, symbol, leksemy barwne, powieść, badanie językoznawcze

THE TRADITIONAL SEMANTICS OF COLORS AND THEIR ARTISTIC MODIFICATION IN HRYHIR TYUTYUNNYK'S NOVELLA *KLYMKO*

OLENA TURCHAK

Alfred Nobel University, Dnipro – Ukraine

ABSTRACT. The article presents a general description of colors in the novella *Klymko* by the famous Ukrainian writer Hryhir Tyutyunnyk and the symbolic content of their semantics. The idea of the article arose from the lack of any research into the features of lexemes used to denote colors in the writer's works. The article conducts a quantitative and qualitative analysis of colors in Hryhir Tyutyunnyk's novella *Klymko*. The author also tries to characterize the colors from the point of view of parts of speech. In particular, it is established that colors are represented by different parts of speech: adjectives, verbs and verb forms, adverbs and nouns. Adjectives are the most common among color names, while verbs and verb forms are used less often. There are also isolated cases of adverbs and nouns being used to describe some colors. Special attention is paid to the semantic features of complex color lexemes and the stylistic use of colors in *Klymko*. It is established that colors help to convey the writer's worldview, and express the thoughts, views and feelings of the characters of the work. The article is based on linguistic and cultural studies.

Keywords: color, semantics, symbol, color lexemes, novella, linguistic studies

Сьогодні спостерігаємо підвищений інтерес до вивчення спектру кольорів та особливостей їхнього поєднання в багатьох галузях наук: філології, фізіології, психології, історії, етнології тощо. Це пояснюється можливістю виявити національно-специфічні особливості прояву кольорів у різних народів із різних точок зору. Вивчення кольорів та колористичних характеристик предметів і явищ довкілля дає можливість досконало проаналізувати світосприйняття та психологію людини. До питання вивчення кольорів науковці зверталися неодноразово. Дослідження колористичної гами сягають глибокої давнини, адже колір супроводжує людину все життя; саме через колір відбувається пізнання навколишнього світу. Барвисті кольори, які дає природа, насичують нас позитивними емоціями.

Зрозуміти символіку кольору намагалися свого часу Платон та Аристотель. Платон уважав, що колір – це подих життя, настроїв і прояв душевного стану. Він визнавав гарними лише ті кольори, які є природними якостями предметів. Невизначені, неясні й ненасичені кольори для Платона були потворними. Подібної думки щодо естетики кольорів дотримується й Аристотель: „Від надмірного блиску ми відвертаємося, а на занадто темне не хочемо дивитися, подібно до того, як і у звуках: занадто гучні вселяють нам

огиду” [Академія кольору 2006–2022]. Продовження аналогічних роздумів знаходимо в дослідженнях Й.В. Гете, який зазначав, що колір не лише впливає на душевний настрій, а й викликає особливий душевний стан. Фактично це твердження лягло в основу сучасного розуміння кольорів у психології. Гете першим описав, як впливає колір на психіку людини. Він поділяв кольори на позитивні та негативні. За словами Й. Гете, „кольори викликають у людей велику радість. Око має потребу в них так само, як воно потребує світла. Згадайте, як ми оживаємо, коли в похмурий день сонце раптом освітить частину місцевості й кольори стануть яскравішими” [Йоганн Гете... 2021]. Спливло багато часу, і уже ні в кого немає сумніву, що за допомогою кольору можна з легкістю визначити характер особи, зрозуміти, як людина може реалізуватися в житті, у яких професіях знайде своє призначення.

У різні часи люди експериментували з кольорами. Наприклад, гармонія кольору, властива для античності, у середньовіччі переосмислюється й починає цінуватися контраст. Відродження синтезує уподобання в колірній гамі античності та середньовіччя, тобто містить елементи як античної гармонії, так і протилежності, характерної для середньовіччя.

Максимальну увагу до вивчення кольорів, звісно, виявляли художники. Підтвердженням цього є слова Д. Мака-Адама, який говорив: „Майже всі, хто зробив внесок у науку про колір, були одержимі інтересом до кольору в мистецтві” [Академія кольору 2006–2022]. Такий інтерес до кольору та його використання пояснювався труднощами, які виникали на шляху реалізації задуму в картині, адже кольори мали передавати настрої художника й тримати увагу навіть пересічного глядача. То ж логічно, що бажання розв’язати ці проблеми й стимулювало майстрів живопису до активного вивчення колірної гами.

Колір має велике значення й для художньої літератури, адже автор повинен глибоко розумітися на символіці кольорів, на їхньому поєднанні, на мінливих переливах. Неспроста письменників називають майстрами, митцями та художниками слова. Справді, від них вимагають віртуозного вміння застосовувати кольори. Це допомагає розкрити внутрішній стан персонажів, виявити особливості їхніх переживань, прихованих емоцій, душевних мук, легких тривог, радощів та стану ейфорії. Отже, можна стверджувати, що вивчення кольорів перебуває на перетині мовознавства та психології, де священнодіють слово і його прихований смисл.

Дослідження кольору, його спектру та незвичного поєднання має в мовознавчій науці давню традицію. До ґрунтовних праць, у яких аналізуються кольори під різними кутами зору та проекціями, належать роботи О. Дзівак [Дзівак 1974], Н. Кобилко [Кобилко 2019: 65–69], О. Топчій [Топчій 2019: 209–213], Т. Мішеніної [Мішеніна 2014: 123–127], Г. Капніної [Капніна 2018: 70–77], Т. Ковальової [Ковальова 1999], А. Кошової [Кошова 2015: 113–118],

Л. Марчук [Марчук 2017: 123–127]. Питання аналізу кольороназв завжди залишають незаповнену нішу для аналізу, адже вони невичерпні.

Метою цієї статті є ґрунтовний аналіз семантики кольорів та дослідження лексики на позначення кольорової гами в повісті Григора Тютюнника *Климко*. Меті підпорядковані такі завдання: 1) подати загальну характеристику, зокрема традиційну символіку, кольорів із проекцією на твори художньої літератури; 2) виконати кількісний і якісний аналіз кольорів у повісті Гр. Тютюнника *Климко*; 3) здійснити частиномовну характеристику кольорів; 4) виявити семантичні особливості складних лексем на позначення кольорів; 5) окрему увагу приділити стилістичному використанню кольорів.

Семантика кольорів

За кольорами як у мові, так і в психології закріплена традиційна семантика. Зелений – означає впевненість, витривалість, спокій. Червоний, з одного боку, символізує пристрасть, з іншого – небезпеку та агресію, бо асоціюється з кольором крові. Використання протилежності зеленого та червоного кольорів можна простежити на прикладі соціально-психологічного роману Панаса Мирного *Хіба ревуть воли, як ясла повні?*. На початку твору ніщо не віщує лихого: пейзаж сповнений яскравими кольорами. Наприкінці переважає червоний колір із його різноманітними відтінками. Порівняймо: на початку твору є такий опис:

Надворі весна вповні. ... **Ясне** сонце, тепле й приязне, ще не встигло наложити палючих слідів на землю... Поле – що безкрає море – скільки зглянеш – розіслало **зелений** килим, аж сміється в очах. Над ним **синім** шатром розіп'ялось небо – ні плямочки, ні хмарочки, чисте, прозоре – погляд так і тоне... З неба, як розтоплене **золото**, летиться на землю **блискучий** світ сонця... [Мирний 1968].

У кінці роману домінують інші барви:

Червоне зарево вдарило їм прямо в вічі... Хутко вони обидві повернулися спинами до широкої полоси **огняного** світу, що піднімалась високо вгору, наче хотіла запалити хмар... **Червоний** півень просвічував їм шлях своїми кривавими очима... [Мирний 1968].

У цих уривках варто привернути увагу не лише до контрасту 'зелений – червоний'. Велике значення для глибокого розуміння тексту та повноцінної інформативності мають й інші кольори (*синій*) або слова, що співвідносяться з кольорами (*ясний, чистий, прозорий, блискучий, огняний, кривавий, золото*). На прикладі такої зміни кольорів – від мажорних (яскравих, позитивних) на початку твору та мінорних (червоно-багряних) наприкінці – можна простежити елементи психологічного пейзажу та психології героїв.

Жовтий колір, як і червоний, неоднозначний. Це колір сонця, енергії, позитивних відчуттів, внутрішньої свободи людини. Водночас жовтий – це ще й колір розлуки та самотності. Можливо, дотичними характеристиками цього кольору, які перетинаються й взаємодіють, будуть саме внутрішня свобода та самотність, адже обидві характеристики – це прояв людського ‘єго’.

Наприклад, у вірші Н. Красоткіної *Жовтий колір розлуки* за допомогою жовтого кольору описується зміна пір року – перехід від осені до зими:

Природа так прощається чарівно
Скрізь посилає ніжні кольори.
Листочки **жовті** розсипає рівно,
Жовтенько сяє сонечко згори.
І **жовті** трави стелить нам під ноги,
І хризантеми жовті зацвіли...
І **жовтим** всюди всипані дороги,
Прощальний колір, що не говори... [Красоткіна 2020].

У зазначених вище рядках легко простежуються контраст і неоднозначність, характерні для жовтого кольору: з одного боку, природа зачаровує красою й ніби зігріває приємним теплом (тобто, вбачається енергія сонця), а з іншого – віє тугою, сумом за чимось легким і приємним, що вже минає.

Бузковий, або фіолетовий – це зосередженість; він супроводжує самокритичну людину, бажання якої – здійснення мрій і реалізація в житті та професії. Смысл фіолетового кольору відразу стає зрозумілим, коли розкривається його походження – суміш червоного (пристрасті) та синього (серйозності, вірності й нескінченності). Це колір філософських міркувань.

Доказом ‘філософічності’ бузкового кольору є поезія І. Хміль *Бузковий бал*:

Бузковий цвіт – розмай рожевих мрій,
Махрові волоті моїх палких надій.
Бузковий цвіт – це травня пишний бал,
Чуттів нестримних ароматний шал! [Хміль 2013].

У поезії відчувається політ думки, наявні відчуття замріяності, сподівань та молодості.

Помаранчевий – це колір, який зігріває, дає енергію, силу, ентузіазм, бажання діяти та творити. Як приклад можна навести цитату з повісті В. Терлецького *Помаранчевий промінь надії: Буковинська елегія. На острові*: „...Люди якось інакше стали дивитися один на одного. З надією. Неначе не стало в них інших турбот, окрім помаранчу... Сонце щовечора і щорано посилало на зачарований край щедрі **помаранчеві** промені” [Терлецький 2005].

Синій колір заспокоює, наводить на роздуми, символізує вічність і жіночність. Як відомо, він поєднує три стихії: воду, землю та повітря. Отже, синій

колір у всьому: в океанах та морях, у просторах неба та туманній прохолоді землі. Він уособлює омріяне щастя. Наприклад, фразеологізм ‘синій птах’ означає ‘жадане, невловиме щастя; прекрасну фортуна’; крилатий вислів ‘упіймати синього птаха’ – стати щасливим. Згадаймо *Сині етюди* М. Хвильового, основою творчості якого була розбіжність мрії й дійсності. Звідси й назва збірки, яку можна трактувати як символ омріяного та щасливого майбутнього, що заспокоювало та утихомирювало. Одна із новел цієї збірки має назву *Синій листопад*, де синій колір є наскрізним: „синій листопад”, „синя ніч”, „синя поезія”. Блакитний, як і синій, колір неба та води, асоціюється із роздумами, спокоєм, безтурботністю.

Коричневий колір указує на достаток, вважається теплим, оскільки асоціюється з корою дерева, м’якістю теракотових тонів осені. Наприклад, у творі Н. Незламної читаємо: „А в лісі осінь господарювала, дерева в різний одяг одягала. ... Грабу листя в більш **коричневий** колір підфарбувала, ясену плеснула місцями **оранжевий** колір з **позолотою**” [Незламна 2017]. Коричневий символізує впевненість, у ньому прихована імпульсивна життєва сила. В українській літературі коричневий може трактуватися й інакше, скажімо, як символ відчаю. Наприклад, в оповіданні О. Забужко *Дівчатка*: „...Тут щось було зламане, непоправно і назавжди, [...] як із дірки в паркані, повзла й клубочилася густа, гаряча **коричнева** тьма” [Забужко 2014].

Сірий – це прояв доброзичливості та надійності. Люди, які надають перевагу сірому, покладаються на розум, а не емоції. Сірий – колір нейтральний, він у жодному разі не депресивний, але й енергії особливої не дає. Згадаймо фрази ‘сірі будні’, ‘сіре життя’, ‘сірі дні’ – у них відчувається щось нікому НЕпомітне, НЕвиразне, НЕчітке, НЕіндивідуальне, що навіває сум, але й не створює загрози. Щоправда, виникає бажання якомога швидше позбутися сірості в житті й отримати заряд енергії та позитиву. Відчуття ‘безбарвності’ сірого кольору дуже тонко й глибоко передане у творі Ю. Вісландер *Сірий колір*:

- Легко тобі говорити! – кричав Ворон. – Ти **коричнева!** **Коричневий** колір – це колір! І **червоний**, і **синій**, і будь-який інший! Але ж я – **сірий!**
- **Сірий** колір, – тихо сказав Ворон, – це взагалі не колір?
- Цього разу Мама Му не знайшла слів, щоби втішити його.
- Я **сірий**, – сказав Ворон. – Я **сірий**. Я плачу [Вісландер 2008].

Основними характеристиками чорного кольору є авторитетність, вагомість, авторитарність та агресивність. Зважаючи на них, можна дійти висновку, що люди, які надають перевагу чорному, відчувають себе володарями та мають почуття власної гідності. Чорний також символізує таємничість і загадковість, навіває страх, асоціюється з чимось поганим: ‘чорні дні’, ‘чорні сили’, ‘чорна робота’, ‘чорна година’, ‘чорна душа’ тощо. Наприклад, у творі Панаса Мирного *Хіба ревуть воли, як ясла повні?* чорний колір свідчить про

душевний розпач героїні: „... Мотря не переставала плакати. ... Світ, що ври-
вався у вікна, **чорнів** у віччю в них... І стояла в темноті тій ще темніша доля
їх – **чорна**, темна, страшна...” [Мирний 1968].

Чорний колір може бути домінантним в описі зовнішності, але при цьо-
му не матиме негативного забарвлення. Наприклад, опис Галі Гудзь у романі
Панаса Мирного *Хіба ревуть воли, як ясла повні?!*: „**Чорне** кучеряве волосся,
заквітчане польовими квітками, чудовно вилося коло білого чола; тоненькі
пасма того **чорного**, аж полискуваного хмелю спадали на біле, рум'яне лич-
ко, як яблучко наливчате; очі оксамитові, **чорні**, – здається, сам огонь гово-
рив ними... Дві **чорні** брови, мов дві **чорні** п'явки, повпивалися над очима,
злегенька прикритими довгими густими віями” [Мирний 1968]. Насичення
портрету чорним кольором лише підкреслює красу дівчини.

Білий – пряма протилежність чорного. Білий – це чистота, невинність,
досконалість; він заряджає енергією, адже в ньому поєднуються всі кольори
спектру. У вірші Т. Кржемінської *Білий колір* максимально описано всі пози-
тивні характеристики білого кольору, усі його виражальні можливості. Варто
навести окремі рядки цієї поезії:

Білий колір – колір світла Бога.
Білим цвітом зацвітають вишні,
В білих пелюшках сплять немовлята.
Білий колір нищить бруд, мерзоту.
Білий колір світла вад не має,
Білий день злий морок, ніч долає [Кржемінська 2023].

В українській мові, крім традиційного спектру, є унікальні (так звані
„свої”) назви кольорів. Брунатний (він же каштановий) – колір достатку та
мудрості. Свідченням подібної оцінки є цитата з поезії С. Луцкової:

Я так люблю осінні кольори,
Старих тополь стрімкі **брунатні** вірші,
Казки вільшини... (Що не говори,
Ми восени і кращі, і мудріші) [Луцкова 2009].

Волошковий, або блаватний, символізує красу, загадковість та жіночність.
Згадку про блаватний колір знаходимо в поезії Є. Гуцала *Весна. Розквітнув
ломикамінь. М'ята*:

Цвіте барвінку видиво **блаватне**.
Цвіте повитиця і водяний жовтець [Гуцало].

Смарагдовий колір приваблює загадковістю, чарівністю та магією, яка,
імовірно, пов'язана з назвою однойменного каменя – улюбленця Клеопатри

й талісмана правителів та мислителів: Карла Великого, Олександра Македонського, Аристотеля. Неспроста камінь називають ‘небесним лікарем’. Неодноразово можна натрапити на цей колір у поезіях Л. Костенко: *сма-рагдова діброва, смарагдова вечірня тишина, смарагдові ліси, смарагдова куфайка*.

Бурштиновий – це символ тепла та енергії, які дають відчуття руху та бажання йти вперед. Приємне споглядання природи, створене на основі різних кольорів, серед яких і бурштиновий, передане цитатою з твору В. Козаченка *Сальвіа*: „Горять, міняться на очах **сині, зелені, бузкові, оранжеві й бурштинові** легкі осяйні хмарини” [Козаченко 1966].

Коралевий – ніжний і насичений колір. Він настільки багатогранний, що легко поєднується з небом, сонце, водою та землею. Наприклад, у поезії В. Вовк *Adagio* (у рукописі) є рядки:

Поклало сонце **коралевий** крок.
На море, що шуміло по колони [Григорчук 2020].

У цій самій поезії В. Вовк (але в опублікованому варіанті) ‘сонце’ замінено на ‘небо’, але від цього коралевий колір не втрачає своєї чарівності:

Поклало небо **коралевий** крок.
На море, що шуміло по колони [Григорчук 2020].

Багрянний, тобто насичений червоний, – це розкіш, сила й велич; він зачаровує та збуджує (згадаймо схід або захід сонця – величність природи у всій своїй красі). У Л. Костенко в поезії *Цей ліс живий. У нього добрі очі* є багрянний колір, від якого віє одночасно таємничістю й красою:

Багряне сонце сутінню лісною
у просвіт хмар показує кіно... [Костенко 2020].

Пурпуровий – колір величі, влади й сили. До нього неодноразово зверталися письменники, наприклад Л. Костенко:

І смужка сонця тонко **пурпурова**
далекий обрій пензликом торка [Костенко 2020].

У двох рядках поетеса зуміла передати велич природи, де не останню роль відіграє пурпуровий колір. Пурпуровий колір використовує й С. Луцкова:

На згадку взяти хочеться мені
З коси калини **пурпуровий** гребінь.
...У синьому горітиму вогні
Твоїх очей, неначе сонце – в небі... [Луцкова 2009].

У цих рядках відчувається єдність вічного, небесного й земного завдяки використанню пурпурового кольору.

Лазуровий – колір сили та стихії, яка може занурити людину в глибіню річки чи бурхливого водоспаду або в глибини своїх роздумів.

В. Стус у вірші *О земле втрачена явися пише*:

О земле втрачена, явися
бодай у зболеному сні,
і **лазу**рово простелися,
і душу порятуй мені [Стус 1971–1974].

Так, справді, ці рядки занурюють у роздуми, навівають спогади й водночас мрії. У поемі І. Франка *Іван Вишенський* лазуровий колір вживається багатократно, підтверджуючи свою велич і передаючи спокій: „**лазу**рова рівнина”, „**лазу**рова височінь”, „**лазу**рове море”, „**лазу**ровий неба звід”.

Цинамоновий – колір кориці, тобто тепла, затишку та смачної кави. Цей колір не так часто використовується майстрами слова, але все-таки він уживається для опису різних деталей. Напр.: „цуценья із **цинамоновими** очима”, „вікна й двері ... **цинамонового** кольору”, „**цинамонові** квіти”.

Кольори у творі Григора Тютюнника

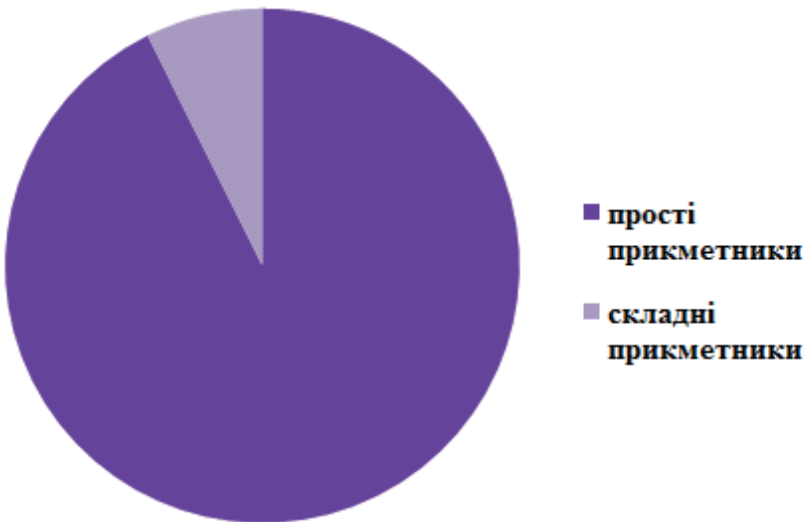
Колір – це одна з прикметних рис авторського світобачення Григора Тютюнника. Для автора це своєрідний спосіб охарактеризувати героїв, їхні почуття та емоції. Письменник змішує фарби, прагнучи максимально точно передати барви навколишнього світу та відтворити через пейзаж внутрішній стан персонажів. Творчість Тютюнника неодноразово ставала предметом вивчення як літературознавців, так і мовознавців. Щоправда, ґрунтовного дослідження, присвяченого особливостям використання лексем на позначення кольору у творах Тютюнника, немає.

Кольори в повісті *Климко* представлені різними частинами мови: прикметниками (85,8%), дієсловами та дієслівними формами (11%), прислівниками (2,1%) та іменниками (1,1%) (див. діаграму 1).

Як бачимо, прикметників серед лексем на позначення кольору найбільше. Серед них можна виділити дві основні групи:

- якісні прикметники (82%) – до цієї групи належать переважно колорема давнього походження;
- відносні прикметники (18%) – виражають колористичну гаму не безпосередньо, а через відношення до інших предметів, речей тощо.

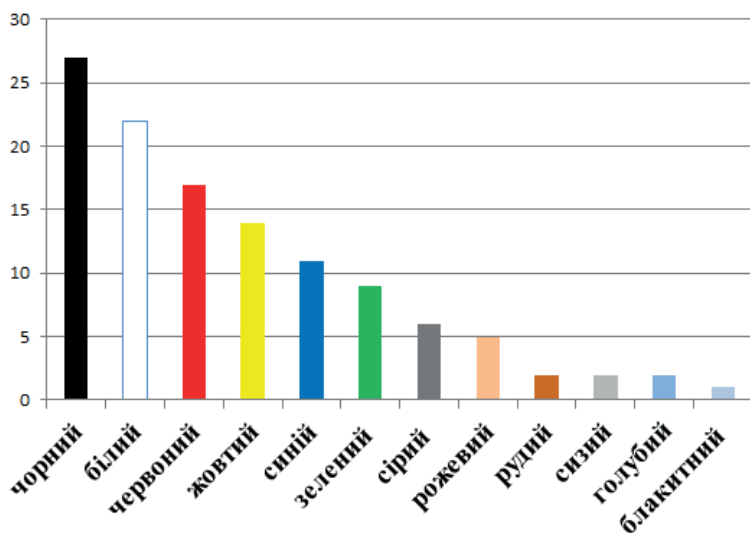
Аналізуючи прикметники за будовою, варто відзначити, що простих назв кольорів значно більше, ніж складних. Складних прикметників на позначення кольору нараховується лише 7,4%, простих, відповідно, – 92,6% (див. діаграму 2).

Діаграма 1¹.

Діаграма 2.

Серед якісних прикметників на позначення кольору (простих за будовою) маємо такий кількісний розподіл (див. діаграму 3): чорний (27), білий (22), червоний (17), жовтий (14), синій (11), зелений (9), сірий (6), рожевий (5), рудий (2), сизий (2), голубий (2), блакитний (1).

¹ Тут і далі подано діаграми у виконанні авторки.

Діаграма 3.

Чорний колір кількісно переважає. Це пояснюється змістом повісті: ідеться про важкі роки періоду Другої світової війни, з якими асоціюється біль, жорстокість, голод, самотність. Лексема 'чорний' уживається для опису зовнішності людей, їхніх портретних деталей: **чорні очі**, **чорна голова**, **чорна чуприна**, **чорні руки**; для опису одягу: **чорний халат**, **чорна хустина**, **поліцаї в чорному**, **чорний черевик**, **чорний рукав**.

Чорний колір для опису навколишнього світу використано автором свідома, щоб підкреслити жахіття тогочасної дійсності: **чорне згарище**, **чорна кіптява**, **чорні вікна**, **чорна дучка карабінного дула**, **чорна копичка сіна**. У реченнях на зразок: „Не те що жити – моторошно й жаль дивитися було на стареньку приземкувату школу з **чорними**, як синяки, вибитими вікнами...”; „І до станції дійде, до **чорного** згарища на тому місці, де був барак, а тепер лиш купа попелу впереміш з головешками зосталася...” [Тютюнник 1976] – відображено наслідки воєнних лихоліть.

Автор використовує чорний колір як елемент психологічного паралелізму. Наприклад, відчуття важкості та душевного тягара передає словосполуча „чорні ночі”: „У ці **чорні** ночі поїзди йшли частіше й швидше, ніж раніш, але від них уже не віяло сосновими дошками чи теплою пшеницею...” [Тютюнник 1976]. Отже, чорний колір використовується доволі часто й сприймається як ознака депресивного стану.

Не набагато менше (порівняно з прикметником 'чорний') за кількістю слововживання використовується прикметник 'білий'. Білий колір задіяний

Тютюнником для характеристики різних понять: деталей одягу, портрету, екстер'єру та пейзажу. Прикметник 'білий' декілька разів повторюється в описі одягу Климкового дядька, підкреслюючи урочистість ситуації: „Дядько Кирило, в **білих** напрасованих брюках, **білих** парусинових черевиках і блакитній сорочці, легко перехоплений у стані шовковим поясом, одягав Климка в матроський костюм з безкозиркою, в нові рипучі сандалі...” [Тютюнник 1976].

У реченні „Вони побачили маленьке-маленьке личко, **біле**, аж **крейдяне**, і щільно заплющені повіки, що здригалися від сонця, а губенята, **не червоні**, а **синюваті**, **ожинові**, невпинно ворушилися, наче шукали щось” [Тютюнник 1976] білий колір підсилюється відносним прикметником 'крейдяний' і подається за принципом контрасту з іншими колористичними елементами. Саме за допомогою нагнітання кольорів автор підкреслює блідість дитячого обличчя.

Білий – це й блиск світла, і холод льоду, і символ втілення мрії. Для Климка заповітним бажанням було знайти сіль – білу артемівську, принести її Наталі Миколаївні. Отже, білий колір у повісті є символом здійснення заповітної мрії: „Гори над степом удалині стояли **білі**, мов пухнасті на погоду хмари”; „Він перетнув шлях, що ледь відлунював даленіючим обозом, і пішов путівцем просто на **білі гори**” [Тютюнник 1976]. У кінці твору білий колір, навпаки, передає відчуття холоду, глибокого розчарування та невимовного болю. Адже фактично перебуваючи на порозі здійснення своєї мети, Климко гине. Це найбільш драматичний момент твору, який автор підкреслює таким колористичним образом: „А з пробитого мішка тоненькою **білою** цівкою потекла на дорогу сіль...” [Тютюнник 1976].

Доволі часто автор використовує червоний колір. З одного боку, це символізує позитивні емоції, гарний настрій, повноту життя, енергію на тлі чорного безпросвіття, з іншого – це символ страждань. Червоний колір допомагає описати дитячий страх, злигодні війни тощо. Символом крові, болю та страждання слугує прикметник 'червоний' у контексті „А восени встелятиме могилу **червоним** листям з усіх боків...” [Тютюнник 1976]. Словосполучення „**червоне** плаття, **червоні** квіти, **червоні** райдуги, **червоні** намиста з дукачами, **червоні** калачики, **червоні** відблиски” тощо передають легкість, красу, радість, любов до життя. У таких рядках учувається ритм життя, сміливість, прагнення до волі.

Часто червоний асоціюється з кольором сонця. У Григора Тютюнника він не становить винятку. Наприклад, у реченні „Перше, що побачив Климко, коли розплющив очі, – велике, рівно обведене око **червоного** сонця у вікні...” [Тютюнник 1976] червоний асоціюється з життєвою силою та гарним настроєм. Ознакою казки та повноти життя віє від червоного кольору в контексті, де лагідність і мальовничість пейзажу передається за допомогою метафори „сонце співало свою тиху **червону** пісню вечорову”: „Незабаром Климко по-

бачив велике місто у долині, зупинився і роздивлявся його довго, мружачи очі проти сонця. Воно вже співало свою тиху **червону** пісню вечорову...” [Тютюнник 1976].

Жовтий колір – це колір сонця й тепла. У Тютюнника він переважно символізує спокій: **жовте** листя, **жовті** вершечки дерев, **жовті** вогники, **жовта** акація, **жовті** соняхи. Жовтий колір неспроста супроводжує Климка. Жовтий колір люблять сміливі, допитливі та комунікабельні люди. Саме таким є головний герой повісті, який легко пристосовується до всього нового. Хлопчик часто бачить навколо себе щось жовте: „Над вершечками, **жовтими** й зеленими, помітив Климко, тоненькою цівочкою підіймався вгору димок”; „Біля якогось двору Климко став: на вулицю через паркан та **жовту** акацію звисала велика яблунева гілка” [Тютюнник 1976].

У якийсь момент жовтий колір для Климка стає передвісником майбутніх негараздів: „Уночі йому снилася велика зграя **жовтих** воронів із **жовтими** горобцями впереміш” [Тютюнник 1976]. Бачити уві сні жовтого ворона означає, що на людину чекає хвороба, а ціла зграя воронів віщує смерть. Слід звернути увагу, що в зазначеному вище реченні є словосполучення „жовті горобці”. Горобець – неоднозначний символ. З одного боку, це здійснення заповітних бажань (для Климка таким бажання було принести сіль), це життя, сповнене миру та любові (саме на таке життя разом із Зульфатом та Наталією Миколаївною сподівався Климко). З іншого боку, зграя горобців – це клопоти. Отже, фактично на самому початку твору, завдяки символічним образам горобців і воронів, читач розуміє, що очікує на Климка: одночасне здійснення бажання (хлопчик принесе сіль) і загибель (хлопчик гине за кілька кроків від дому). Від такого фіналу стає моторошно на душі; крик несправедливості, болю та відчаю розриває серце... Але в цьому все жахіття війни: загинула смілива, відчайдушна й життєлюбна дитина, готова прийти на допомогу в будь-яку хвилину.

Прикметник ‘синій’ використовується переважно для опису портретної деталі (у **синіх** прожилочках рука, **синюваті** губенята, у **синіх** прожилках щоки, худі **сині** долоні, великі **сині** очі) та одягу (**синій** картуз, **синій** плащ, **синя** косоворотка). Прикметники ‘блакитний’ і ‘голубий’ теж задіяні для характеристики елементів одягу: **блакитна** сорочка, **голуба** матроска. Зелений колір Тютюнник переважно використовує в поєднанні з іншими кольорами спектру. Наприклад, **вершечки дерев жовті й зелені, зеленісінька травиця й жовте листя, рудий кіт із зеленими очима, зеленкуваті галети в прозорому лопотючому папері і кругла чорна** коробочка солі, **червоні та зелені** квіти на хустці, **руді та зелені** плями на плащі-палатці.

Сірий колір у повісті – це реалізм і печаль, відчуття сірих безпросвітних буднів: **сірі**, вицвілі на сонці прилавки, **сіре** дощове небо, **сіра** діжурка, **сірий** дощаний паркан, **сірі** будинки, **сіра** людська хвиля. На протигагу сірому автор

використовує рожевий колір. Ці кольори в повісті за кількісним складом майже рівноцінні, але призначення їхнє різне. Рожевий колір символізує доброту, любов, ніжність, привітність, очікування й здійснення чудес: *гори з рожевими вершечками, рожевий надвечірній морок, рожеві крейдяні гори, рожеві та пахучі серединки картоплі*. Тютюнник удадо поєднує кольори, симбіоз яких дозволяє побачити розмаїтість світу:

А світло звідусіль малювало на стіні супроти Климкового ліжка великі різнобарвні квіти: **червоне** – маки, **синє** – волошки, **жовте** – соняхи, вони мінилися і тремтіли, як од вітру в степу... То були казкові, найщасливіші в Климковому житті ночі [Тютюнник 1976].

Окремої уваги заслуговують складні прикметникові кольороназви, незважаючи на їхню нечисленність. Вони вражають своєю оригінальністю, непередбачуваністю, свіжістю. На основі складних назв кольорів створені неповторні епітети: *жовто-зелена тиша осені, блідо-рожева холодна серединка яблука, червоно-сумне сонце, блідо-рожеві троянди, темно-вишневі шовкові китиці, тьмяно-блискучі сміливі очі* та інші. Поєднанням суму й одночасно краси є прикметник *скам'яніло-бузковий*, напр.:

Климко прокинувся від холодної роси, що впала йому на босі ноги (видно, кидався уві сні), і побачив над собою **скам'яніло-бузкове** небо, яким воно буває лише восени на сході сонця, – без жайворіння, без легких з позолотою хмарок по обр'ю, без усміхненої радості пробудження [Тютюнник 1976].

Відчуття свята містить лексема ‘червоно-синьо-жовто-зелений’, утворена за принципом лексико-синтаксичного способу словотвору шляхом зрощення. Завдяки змішуванню кольорів вона не лише привертає увагу нестандартністю викладу, а дає можливість точно описати навколишній світ: „Найчастіше це траплялося у свято, коли депо, шахта, станція, клуб і школа сяяли вночі **червоно-синьо-жовто-зеленими** гірляндами, що гасли аж по тому, як сходило сонце...” [Тютюнник 1976].

Інколи спостерігаємо порушення словотвору, наприклад, неправильно утвореного ступеня порівняння від лексеми ‘жовтогарячий’: „Сонце звернуло з полудня, світило навкіс, і Климкова тінь з торбиною ковзала у надвечірньому промінні – ближчали й ближчали, ставали більші й **жовтогарячіші**” [Тютюнник 1976]. У такому контексті прикметник ‘жовтогарячіший’ випромінює тепло й створює ілюзію примарного щастя.

Серед відносних прикметників на позначення кольору варто відзначити слова, які мають асоціації з рослинами (квітами, деревами, кущами): *вишневий, трояндовий, бузковий, ожининовий*; з металами та речовинами: *срібний, сріблястий, сивий, крейдяний, молочний*. Ці кольори розкривають себе повноцінно завдяки законам семантичної трансформації. Семантичні зміни

відносних прикметників на позначення кольору допомагає розкрити лексико-семантичне поле контексту. Лише завдяки взаємодії внутрішньомовних та позамовних відношень такі прикметники повноцінно себе проявляють. Наприклад, у реченні „Вона стояла з немовлям на руках, притиснувши до себе разом з немовлям **трояндову**, мов сто троянд, сукню” [Тютюнник 1976] підсилити смислове навантаження прикметника ‘трояндовий’ допомагає порівняння, в основі якого тавтологія. У реченні „Наталя Миколаївна щоразу так хвилювалася, зустрічаючи їх, своїх учнів, а чи проводжаючи на канікули, що троянди з **трояндової** сукні зацвітали в неї й на щоках” [Тютюнник 1976] насиченість контексту та його смислове наповнення розкривається завдяки допоміжній метафорі „троянди зацвітали в неї й на щоках”.

Окрему, кількісно невелику групу становлять прикметники на позначення кольору, які не називають якість кольору або не конкретизують його: *блідий, прозорий, темний, смуглий*. Зазначені колорема переважно використовуються для підкреслення портретної деталі: *бліда рука, бліда дівчина, темні очі, смуглі вилиці* тощо.

Серед дієприкметників найчастіше використовуються слова, в основі яких жовтий колір: *прижовклий, пожовклий*. Ці дієприкметники-колоративи переважно є основою описів природи, напр.: *прижовклі осики й клени, прижовкле листя, пожовклі сади*. Жовтий – це зазвичай колір сонця й елемент мальовничого пейзажу осені, але в повісті *Климко* завдяки дієприкметникам ‘прижовклий, пожовклий’ більше зроблено акцент на щось сумне, що вже минуло й не повернеться, напр.: „А вітер обтіпував з молодих топольок **прижовкле** листя і розкидав поміж могилами” [Тютюнник 1976]. Отже, контекст має вагому роль для повноцінного розкриття кольору та його інтерпретації. Інші дієприкметники на позначення кольору теж переважно передають негативні значення: *старе почорніле од моху каміння, закривавлені губи, побілілі пальці, побуряковілі од холоду ноги*.

В окрему групу варто виділити дієприкметники ‘вицвілий’ та ‘затінений’, в основі яких немає чітко вираженої кольорової ознаки, але вони описово передають відтінки кольорів. Наприклад, у реченні „Дівчина сполохано глянула на нього темними **затіненими** очима і швидко вп’ялася пальцями в квітчасту хустку” [Тютюнник 1976] дієприкметник ‘затіненими’ підсилює прикметник ‘темний’ і допомагає передати страх, який відчуває дівчина. Дієприкметник ‘вицвілий’ підкреслює сірість, безбарвність і відсутність позитивних емоцій: „За сірими, **вицвілими** на сонці прилавками сиділи і стояли жінки і дідуся й неголосно, сторожко озираючись на всі боки, припрошували до своїх товарів” [Тютюнник 1976].

Дієслова на позначення кольору не відзначаються частотою вживання. За колірною гамою вони близькі до дієприкметників: *білити, сірити, синіти, побіліти, потемнішати*. Виділяється серед дієслів лексема ‘сріблитися’, що вико-

ристовується для опису природи: „Блищали од сонця стерні і ковила понад шляхом, **сріблilася** важка, обвішана разочками роси павутина” [Тютюнник 1976].

Прислівники та іменники на позначення кольору в повісті *Климко* вживані рідко. Серед них спостерігаються яскраві кольори: *жовто*, *малиново*, *червоно*, *позолота*. Вони переважно використовуються для опису природи: *без легких з позолотою хмарок, сонце малиново яскріло у кожній росині, червоно заходило сонце* тощо.

Під час аналізу персонажів часто виділяють якийсь один колір, що „супроводжує” героїв у художньому тексті. Насправді ж для повноцінного аналізу та розкриття психології героїв варто звертати увагу на взаємозв'язок кольорів або їхню мінливість, що дає можливість простежити зміну характеру героїв, їхній внутрішній стан на різних етапах, симпатію та антипатію стосовно інших дійових осіб, вплив оточення на персонажів і навпаки. Також вагомим глом для повноцінного аналізу персонажів є пейзаж або кольори інтер'єру та екстер'єру.

Григiр Тютюнник – як справжній „живописець правди” – вдало добирає кольори та поєднує їх. У письменника наявний синтез кольорів, за допомогою якого можна простежити всі стани та настрої Климка упродовж твору. У цьому й проявляється художня майстерність автора. Аналіз колірної гами повісті *Климко* засвідчує, що значення кольорів (традиційне й контекстуальне; пряме й переносне) відображає мовну картину світосприйняття автора через героїв твору. На думку А. Яремчук, „художня картина світу рiзниться тим, що вибудовується на основі актуалізації об'єктивного та водночас суб'єктивного уявлення про світ, а також на людському свідомому, що межує з несвідомим та ілюзіями” [Яремчук 2020: 74]. Використана письменником палітра кольорів точно відтворює настрої персонажів, їхній емоційний стан, думки та погляди на порушені в повісті проблеми.

Отже, система кольорів у повісті Г. Тютюнника *Климко* має свої не тільки морфологічні особливості, а й індивідуальні семантичні та стилістичні прикмети. Висвітлене питання потребує подальшого розгляду. Варто провести дослідження лексем на позначення кольору, ураховуючи системний аналіз семантики кольорів та стилістики тексту в інших творах письменника задля отримання цілісного бачення його світосприйняття.

Список використаної літератури

- Дзiвaк О., *Лексика на позначення кольорів у сучасній літературній мові*, дис. ... канд. філол. наук, Київ 1974.
- Еволюція науки про колір*, [в:] Електронний ресурс: <https://www.koloristika.in.ua/theory/#evolyucziya-nauki-pro-kolir>.

- Йоганн Гете: як колір впливає на наші емоції, [в:] Електронний ресурс: <https://wkrolik.com.ua/jogann-gete-yak-kolir-vplyvaye-na-nashi-emocii/>.
- Капніна Г.І., *Ахроматичні кольори в українській та німецькій мовах*, [в:] „Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Філологічні науки”, 2018, № 281, с. 70–77.
- Кобилко Н.А., *Кольорова символіка образу дороги в химерному прозописьмі Володимира Дрозда та Валерія Шевчука*, [в:] „Львівський філологічний часопис”, 2019, № 5, с. 65–69.
- Ковальова Т.В., *Лексико-семантичні поля кольоративів в українській поезії початку ХХ ст.*, автореф. ... канд. філол. наук, Харків 1999.
- Коцюбинська А., *Естетичне навантаження колором в індивідуально-авторській картині світу М. Коцюбинського*, [в:] „Studia Ukrainica Posnaniensia”, 2015, № III, s. 113–118.
- Марчук Л., *Ментальні особливості кольороназв у сучасних українських постмодерністських художніх текстах*, [в:] „Studia Ukrainica Posnaniensia”, 2017, № V, s. 123–127.
- Мішеніна Т., *Художній живопис Павла Загребельного засобом ахроматичних кольоративів (на прикладі роману „Диво”)*, [в:] „Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Мовознавство”, 2014, вип. 1 (23), с. 123–127.
- Топчій О.Ю., *Палітра відтінків колоронумену червоний у мовній картині світу*, [в:] „Львівський філологічний часопис”, 2019, № 6, с. 209–213.
- Яремчук А., *Мовна картина світу – концептуальна картина світу – художня картина світу: параметричні ознаки й характер співвідношення*, [в:] „Studia Ukrainica Posnaniensia”, 2020, № VIII/1, s. 69–76.

Spysok vykorystanoi literatury [References]

- Dzivak O., *Leksyka na poznachennia koloriv u suchasni literaturnii movi [Vocabulary for colors in the modern literary language]*, dys. ... kand. filol. nauk, Kyiv 1974.
- Evoliutsiia nauky pro kolir [The evolution of color science]*, [v:] Elektronnyi resurs: <https://www.koloristika.in.ua/theory/#evolyucziya-nauki-pro-kolir>.
- Yohann Gete: yak kolir vplyvaie na nashi emotsi [Johann Goethe: how color affects our emotions]*, [v:] Elektronnyi resurs: <https://wkrolik.com.ua/jogann-gete-yak-kolir-vplyvaye-na-nashi-emocii/>.
- Капніна Г.І., *Akhromatychni kolory v ukrainiskii ta nimetskii movakh [Achromatic colors in Ukrainian and German languages]*, [v:] „Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Filolohichni nauky”, 2018, no. 281, s. 70–77.
- Кобилко Н.А., *Kolorova symbolika obrazu dorohy v khymernomu prozopysmi Volodymyra Drozda ta Valeriia Shevchuka [The color symbolism of the image of the road in the whimsical prose by Volodymyr Drozd and Valeriy Shevchuk]*, [v:] „Lvivskiy filolohichniy chasopys”, 2019, no. 5, s. 65–69.
- Ковальова Т.В., *Leksyko-semantychni polia koloratyviv v ukrainiskii poezii pochatku ХХ st. [Lexical and semantic aspects of color in ukrainian poetry of the early 20th century]*, avtoref. ... kand. filol. nauk, Kharkiv 1999.

- Koshchova A., *Estetychne navantazhennia kolorem v individualno-avtorskii kartyni svitu M. Kotsiubynskoho* [The aesthetic load of color in M. Kotsiubynskyi's individual picture of the world], [v:] „Studia Ukrainica Posnaniensia”, 2015, no. III, s. 113–118.
- Marchuk L., *Mentalni osoblyvosti koloronazv u suchasnykh ukrainskykh postmodernistskykh khudozhnikh tekstakh* [Mental peculiarities of the color names in contemporary Ukrainian postmodern texts of literature], [v:] „Studia Ukrainica Posnaniensia”, 2017, no. V, s. 123–127.
- Mishenina T., *Khudozhnii zhyvopys Pavla Zahrebelnoho zasobom akhromatychnykh koloratyviv (na prykladi romanu „Dyvo”) [Literary painting of Pavlo Zahrebelnyi with the help of the achromatic color patterns (after the novel „Miracle”)]*, [v:] „Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Movoznavstvo”, 2014, vyp. 1 (23), s. 123–127.
- Topchii O.Yu., *Palitra vidtinkiv koloronomeni chervonyi u movnii kartyni svitu* [The palette of shades of the color word red in the linguistic picture of the world], [v:] „Lvivskyi filolohichnyi chasopys”, 2019, no. 6, s. 209–213.
- Yaremchuk A., *Movna kartyna svitu – kontseptualna kartyna svitu – khudozhnia kartyna svitu: parametrychni oznaky u kharakter spivvidnoshennia* [Linguistic picture of the world – conceptual picture of the world – artistic picture of the world: parametric features and nature of the relationship] [v:] „Studia Ukrainica Posnaniensia”, 2020, no. VIII/1, s. 69–76.

Список використаних джерел

- Вісландер Ю., *Сірий колір*, [в:] Електронний ресурс: <https://tales.org.ua/siryj-kolir/>.
- Григорчук Ю., *Повернення у слові: віднайдені в архіві Р. Братуня автографи Віри Вовк*, [в:] „Слово і час”, 2020, № 5 (713), с. 120–125.
- Гуцало Є., *Весна. Розквітнув ломикамінь. М'ята*, [в:] Електронний ресурс: <http://poetyka.uazone.net/hutsalo/pysmo24.html>.
- Забужко О., *Дівчатка*, [в:] Електронний ресурс: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=4204>.
- Козаченко В., *Сальвія*, Київ: Дніпро, 1966.
- Костенко Л., *Після дощів смарагдова діброва*, [в:] Електронний ресурс: https://www.facebook.com/lina.kostenko.v/posts/2821497334751992/?paipv=0&eav=AfZe36vezwN7NmYTX18DVdmakKWJXDPJXNSjjeA-RB3BsK39QDgBMLhYILDUCoz48&_rdr.
- Костенко Л., *Цей ліс живий. У нього добрі очі*, [в:] Електронний ресурс: <https://www.facebook.com/lina.kostenko.v/posts/pfbid0AXKR3n7RTW1ppiSGQriVZaywrNdRXyMx1GtEpdqYrDPECNkx5zb7ByMKSqMLyvVyl>.
- Красоткіна Н., *Жовтий колір розлуки*, [в:] Електронний ресурс: <https://zimorodokan.wordpress.com/category/надія-красоткіна/>.
- Кржемінська Т., *Білий колір*, [в:] Електронний ресурс: <https://tamarclub.com/biliy-kolir/>.
- Луцкова С., *Я так люблю осінні кольори!..*, [в:] Електронний ресурс: <https://maysterni.com/publication.php?id=38989&allcomments=1>.
- Мирний Панас, *Хіба ревуть воли, як ясла повні?*, [в:] Електронний ресурс: http://ukrlit.org/myrnyi_panas/khiba_revut_voly_yak_yasla_povni.

- Незламна Н., *Осінь спішисть...*, [в:] Електронний ресурс: <http://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=752822>.
- Стус В., *О земле втрачена явися...*, [в:] Електронний ресурс: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=354>.
- Терлецький В.К., *Помаранчевий промінь надії: Буковинська элегія. На острові*, Луцьк: ВОРВП „Надстир’я”, 2005.
- Тютюнник Гр., *Климко*, [в:] Електронний ресурс: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=439>.
- Хміль І., *Бузковий бал*, [в:] Електронний ресурс: <http://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=467028>.

Spysok vykorystanykh dzherel [References]

- Vislander Yu., *Siryi kolir [The gray color]*, [v:] Elektronnyi resurs: <https://tales.org.ua/siryj-kolir/>.
- Hryhorchuk Yu., *Povernennia u slovi: vidnaideni v arkhivi R. Bratunia avtohafy Viry Vovk [Return in Word: Autographs of Vira Vovk Found in R. Bratun's Archive]*, [v:] „Slovo i chas”, 2020, no. 5 (713), s. 120–125.
- Hutsalo Ye., *Vesna. Rozkvitnuv lomykamin. Miata [Spring. The saxifrage is in full bloom. Mint]*, [v:] Elektronnyi resurs: <http://poetyka.uazone.net/hutsalo/pysmo24.html>.
- Zabuzhko O., *Divchatka [Little girls]*, [v:] Elektronnyi resurs: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=4204>.
- Kozachenko V., *Salviia [The salvia]*, Kyiv: Dnipro, 1966.
- Kostenko L., *Pislia doshchiv smaragdova dibrova [After the rains, the emerald grove]*, [v:] Elektronnyi resurs: https://www.facebook.com/lina.kostenko.v/posts/2821497334751992/?paipv=0&eav=AfZe36vezwN7NmYTX18DvdmakwKwJXDPJXSNSjjeARB3BsK39QDgBmlhYILDUCoz48&_rdr.
- Kostenko L., *Tsei lis zhyvyi. U noho dobri ochi [This forest is alive. He has good eyes]*, [v:] Elektronnyi resurs: <https://www.facebook.com/lina.kostenko.v/posts/pfbid0AXKR3n7RTW1ppiSGQriVZaywrNdRXyMx1GtEpdqYrDPECNkx5zb7ByMKSqMLyvVyl>.
- Krasotkina N., *Zhovtyi kolir rozluky [The yellow color of separation]*, [v:] Elektronnyi resurs: <https://zimorodokan.wordpress.com/category/надія-красоткіна/>.
- Krzheminska T., *Bilyi kolir [The white colour]*, [v:] Elektronnyi resurs: <https://tamarclub.com/biliy-kolir/>.
- Lutskova S., *Ya tak liubliu osinni kolory!.. [I love autumn colors so much!..]*, [v:] Elektronnyi resurs: <https://maysterni.com/publication.php?id=38989&allcomments=1>.
- Myrnyi Panas, *Khiba revut voly, yak yasla povni? [Do the oxen roar when the manger is full?]*, [v:] Elektronnyi resurs: http://ukrlit.org/myrnyi_panas/khiba_revut_voly_yak_yasla_povni.
- Nezlamna N., *Osin spishyt... [Autumn is in a hurry...]*, [v:] Elektronnyi resurs: <http://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=752822>.
- Stus V., *O zemle vtrachena yavysia... [O land of the lost, appear...]*, [v:] Elektronnyi resurs: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=354>.

Terletskyi V.K., *Pomaranchevyi promin nadii: Bukovynska elehiia. Na ostrovi* [*The Orange Ray of Hope: Bukovyna Elegy. On an island*], Lutsk: VORVP „Nadstyria”, 2005.

Tyutyunnyk Hr., *Klymko* [*Klymko*], [v:] Elektronnyi resurs: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=439>.

Khmil I., *Buzkovyi bal* [*The lilac ball*], [v:] Elektronnyi resurs: <http://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=467028>.